

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

V. IKERGAZTE

NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2023ko maiatzaren 17, 18 eta 19a
Donostia, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

Aitortu-PartekatuBerdin 3.0

GIZARTE ZIENTZIAK ETA ZUZENBIDEA

Euskal Herriko haurtzaro zaurgarriaren eskubideak COVID-19aren garaian. BIZIPOZA elkartearen kasua

*Peio Manterola Pavo,
Aintzane Rodríguez Poza eta
Irati Amunarriz Iruretagoiena*

89-96 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.v.02.11>

ANTOLATZAILEA:

BABESLEAK:

LAGUNTZAILEAK:

Euskal Herriko haurtzaro zaurgarriaren eskubideak COVID-19aren garaian. BIZIPOZA elkartearen kasua

Peio Manterola-Pavo, Aintzane Rodríguez-Poza, Irati Amunarriz-Iruretagoiena
UPV/EHUko Hezkuntzaren Museoa, Manuel Lardizabal, 2, 20018 Donostia, Gipuzkoa
peio.manterola@ehu.eus

Laburpena

COVID-19aren pandemia baino lehen eskubide-egoera zaurgarrian zeuden haurrak aurkitzen dira BIZIPOZA izeneko elkartearen elkarrean. Bada, izurrian zehar indarrean jarri ziren birusaren aurkako neurriek gizarte osoan izan duten eragina dela-eta, BIZIPOZAko elkarreetako kideen eskubide eta ongizate egoeran izan zuten eraginaren nolakotasuna ikertu nahi izan dugu. Hala, familiei eta elkartei zuzendutako galdetegi itxien eta senitarteko batzuekin izandako elkarrizketen bitartez, pandemiak haurren eskubideak are gehiago murriztea ekarri duela eta, hein batean sikiera, administrazioan zein familietan hartutako erabakiek, nahiz elkarteek beren lana konplitzeko izan dituzten oztopoek, dretxoek gutxitze horretan eragin dutela ikusi dugu.

Hitz gakoak: haurren eskubideak; gizarte inklusioa; ongizate soziala; COVID-19; BIZIPOZA elkartearen.

Abstract

In the association of associations called BIZIPOZA there are children who were already in a situation of vulnerable rights before the pandemic. Well, due to the prevention measures that were put into effect during the epidemic, we have analyzed the impact of these measures on the rights and well-being of BIZIPOZA members. Thus, the questionnaires addressed to families and associations and the interviews with relatives have made us see that the pandemic has meant a greater restriction on the rights of these children, and that to a certain extent, the decisions made by both the administration and the families, as well as the limitations that associations have had to fulfill their ordinary functions have influenced this reduction in rights.

Keywords: children's rights; social inclusion; social welfare; COVID-19; association BIZIPOZA.

1. Sarrera eta motibazioa

Koronabirus berriak eragindako pandemiaren harira jazotako gertakariak gizartearen eraldatu zuten eta “neurri murriztaile” deiturikoak, geure egunerokotasunaren parte bilakatzearekin batera, familietan zein etxeetan murgildu ziren. Hasieran, “gaitzak ez du klaseez ulertzen” eta tankerako esaldiak aditu bagenituen ere, denborak azaleratu zuen kondizio sozial eta pertsonal zailenetan bizi diren banako zein kolektibo konkretuengan COVID-19ak ez ezik, gizarte-aldara berriek ere diferente eragin zezaketela. Bertsua gertatu zen haurrekin; umea, bere horretan garapen prozesuan eta orokorrean helduen menpeko egoeran dagoen subjektua baita.

Egoera berezia dela medio, BIZIPOZA elkartearen hartu dugu hizpide, gaur egun Ekintza Sozialeko Hirugarren Sektorean (ESHS) kokatzen diren eta haurtzaroaren gai bereziak lantzen dituzten 36 elkarte desberdin biltzen dituen egitasmo erakundetua dena. Pandemiak bertan izan duen eragina ikertzeko irrika, aldiz, aurretik eginiko ikerketa batetik datorkigu; bertan, BIZIPOZA elkarreetako partaide ziren umei, praktikan, haur-biztanleria orokorrak dituen dretxo guztiak aitortzen ez zaizkiela eta, eskubideen aurrean dituzten gabeziak inpaktua murrizteko baliabideak eskuratze aldera ESHSko elkarteek zuten ezinbestekotasuna ikusi genuen (Manterola-Pavo, 2020). Horrenbestez, BIZIPOZA lehendik pairatzen zen egoera gizarte pandemikoarekin lotzeak, umeen eskubideak are gehiago murriztu zirela suposarazi digu. Premisa horrek hartzen duen garrantzia Giza Eskubideek inklusio sozialarekin (Subirats et al. 2009) eta enuntziatutako bizi-kalitatearen eta ongizatearen zenbait dimentsioekin (Shalock & Verdugo, 2007) duten elkarrempekatutasunean datza.

Hala, aipaturiko koiunturak bi alderdi ikertzeko abagunea eskaintzen digu: bata, lehendik gaixotasunak, desgaitasunak, gizarte-ezberdintasunak eta abar direla medio eskubideen aurrean egoera zaurgarrian bizi zireneko ume eta gazteengan pandemiak izan zuten eragina; bestea, haur hauekin lan egiten duten elkarte ezberdinek pandemiaren egindako lana. Horretarako, 1989ko Haurren Eskubideei Buruzko Hitzarmenean (HEH) jasotako eskubideak eta bitzitako

ongizatearekiko egoerak hartuko ditugu ardatz. Gainera, BIZIPOZaren zabaltasunak nahiz bertako elkarte bakoitzeko kideen berezitasunak, ikerketa dibertsitate oso batetik partitu, egoera konkretuak aipatu, baina ikuspuntu holistikoa eratzeko aukera ere eskaintzen du.

2. Arloko egoera eta ikerketaren helburuak

BIZIPOZA, bertan parte hartzen duten elkarteak bezalatsu, ESHSko elkarteak dela adierazi dugu sarreran. Klase horretako erakundeen ezaugarri nagusia pertsona kalteberenen eskubideen oparotasunaren aldeko lan aktibo eta zuzena egitea da, eta, horrela, pertsona horiek bizi-kalitatearen hainbat dimentsio hobetzea (Romeo, et al., 2012; Alba, et al., 2019). Hala, egun, 43/2015 legeak, urriaren 9koak, Gizarte Ekintzako Hirugarren Sektorearenak, instituzio publikoek zuzendu ezin dituzten desberdintasunak daudenez, hainbat talderen eskusio egoerak deuseztatzea ala, bederen, hobetzeko, ESHSko elkarteek berebiziko garrantzia dutela dio.

Aurreratu dugun bezala, pandemiaren aurretik, bai BIZIPOZARI bai bertako elkarte-kideei gaitz suertatzen zitzairen beren ekimenaren baitan zeuden adingabeen eskubide guztiak asetzea; gaingiroki esanda, baliabide sozial, material, ekonomiko, instituzional edo giza errekurso nahikorik ez zutelako (Manterola-Pavo, 2020). Hori gutxi balitz, pandemiaren ondorioz, ESHSko entitateek arlo ekonomikoan, sozialean, parte-hartzailean nahiz politikoan hainbat arazo identifikatu zituzten, eta problema berriek, neurri batean, eskubideen, inklusioaren eta ongizatearen aldeko lanaren bilakaera naturala oztopatu zuten (Merino & Romeo, 2020). Etsenplutzat, Hirugarren Sektore Sozialaren Euskal Behatokiak (2020) egindako diagnosia har dezakegu, bertan adierazten denez, ESHSko elkarteetako zerbitzuen onuradun liratekeenek, hala nola, arazo psikologikoak, gatazkatsuak, arreta falta edo erreferenteen galera jasan behar izan zituzten; eta gainera, ume eta gazte ugari, konfinamenduan zehar zailtasun ekonomikoek nahiz beren muga pertsonalek (eta muga horiekiko konponbide gabeziak) eragindako arrakala digitalaren kaltetu izan dira; halaber, bakardadea, laguntza zein sostengu falta edota pobrezia areagotzea ere sumatu dira. Haatik, biztanleria orokorrak COVID-19aren aurkako neurriekin lotzen dituen ondorio batzuk (konfinamendua, segurtasun distantzia, maskararen erabilera, etab.) BIZIPOZA elkarteko entitate batzuetan birusa ezagutu aurretik bizi izan ziren; adibidez, haur-minbizia lantzen duten ASPANOVI eta ASPANOVAS elkarteetan (Laso, 2021).

Guzti horri, haurtasunak orokorki pandemian zehar bizi dituen egoerak gehitu behar zaizkio. Izan ere, haurtzaroa, *per se*, iruditeria kolektiboan dugun eraketa sozial bat izaki, umea, bere historia eta juridikotasuna duen, baina aldi berean Estatuarekiko duen rol publikoaz “desardurarazi” den subjektu soziala da (Carli, 1999). Zentzu horretan, garai pandemikook ekarri dituzten ondorio guztien aurrean, umeak, paradigma “helduzentrista” eta “heldukratiko” baten biktima izan direla adierazten du Massó Guijarro-k (2021), zeren eta, erabaki asko hartu ziren unean, ohikoa den gisara, ez zitzairen merezi zuten hitza eman. Beste modu batera esanda, Schalockek eta Verdugok (2007) azaltzen duten bizi-kalitatearen dimentsio gakoetako bat erabat jausi da: hau da, autodeterminazioarako gaitasuna eta dretxoa. Jakina, hori ez zen Estatuarekiko ustezko errepresentazioan soilik eman –eskubideak guztiok galdu baikenituen–, baita etxeetan ere. Baina, horrez gain, izurriak arrastan ekarri zituen egoerek, haurren garapenaren osteko arloetan negatiboki eragingo zuela ere aurreikusten zen (Lizondo-Valencia et al., 2021):

- *Garapen biopsikosozialean*: autoestimua jaistea, bat-batekotasunaren gorakada, gizentasuna, tratu txarrak jasotzeko arrisku gehigarria, arreta falta, lotarako arazoak etab.
- *Osasun mentalean*: depresioa, antsietatea, estres mailen igoera eta heldutasun falta.
- *Osasun okupazionalean*: familia askok telelana egin behar izan zuten zuten zuten, pribatutasuna etxe-giroarekin uztartu behar izan zuten, eskolak ere digitalizatu egin ziren, eta, nolabait familietan zegoen oreka hautsi zen. Zaintzen alorraren eraldaketak eman ziren.

Eskoletan emandako aldaketak arestian aipatu izana ez da kausalitate bat besterik. Hain juxtu, hezkuntza instituzionalerako eskubidea herritar gisa eskubide guztiez gozatzeko erabakigarria denez gero (Dávila et al., 2014), ikastetxeen zein bestelako hezkuntza- nahiz garapen-zentroen itxierak umeen eskubideetan eta ongitasunean eragin zuzena izan zuen¹. Ondorioz, koronabirus

¹Kasu guztietan ez dira ikastetxeak edo institutuak. Batzuek pertsonen garapenerako berariazko zentroetan, ospitaleetan, eguneko zentroetan, etab. parte hartzen dute.

garaian ikasleei kalitatezko eta bidezko hezkuntzarako eskubidea integralki ez aitortzeak, gizarteratzea, garapena, osasuna eta bizi-kalitatearen parametroetan zeresana duten bestelako dretxoak baldintzatu zituen (Espinosa, 2020). Horrexegatik azpimarratzen du Espinosak berak gizarte ezberdintasunak orekatzeko eskolak duen berebiziko garrantzia, baita haur eta nerabe zaugarrienen babesa ziurtatzeko duen papera ere. Gainera, hezkuntza-erakundeek haurren garapen eta zaintzarekiko egiten duten lana murrizteak, ikasleei ez ezik, haien familien eskubideetan ere izan du eraginik (Cáceres-Muñoz et al., 2020).

Azkenik, pandemiaren alor soziologikoenean murgiltzen bagara, birusarekiko beldurra, kutsatuta edo kutsakorra izateak sorrarazitako ikara, ikerketa honetan aintzat hartu beharreko fenomeno delakoan gaude. Funtsean, beldurra naturalki agertu zen pandemian, ziurgabetasun egoera bati aurre egin beharrean kausitu baikinaren bat-batean, eta erantzunik gabeko galdera mordo bat sorrarazi zizkigun gaixotasun berri bat azaldu zen (Quezada-Scholz, 2020). Horregatik, emozio horrek eragin handiagoa izan zezakeen osasunari dagokionez zaugarritasun egoeran bizi diren neska-mutilen familietan. Zentzu horretan, Baumanek (2010) dio beldurra erabakigarria dela egungo gizarteak ulertzeko, izan ere, izuaren ondorioz –kasu honi– sarritan mehatxua besteengan sentitzen dugu eta, beldur horrek gainerakoengandik babesteko edo hauen ekintzei aurre egiteko erabakiak hartzerantz gidatzen gaitu. Jarrera horrek, indibidualismorantz ez ezik, Byung-Chul Han (2017) filosofo korearrak lantzen duen auto-errealizazio sistematikorantz (edo sistemikorantz) eta ondoriozko neke eta depresio egoeretarantz garamatza². Hain zuzen ere, baliteke hori izatea Žižek (2020) mehatxu baten aurrean eta beldurrez hartzen diren erabakiak pandemia global baten ondorioei buru egiteko egokienak ez direla pentsatzera bideratzen duten arrazoiak. Baina, batez ere, esan behar da ikara kontrolerako eta diziplinarako tresna politikoki eraginkor bat dela: ahultasun edota mehatxu sentimenduaren aurrean, Estatu-erakundeek eskaintzen duten balizko segurtasunaren truke, herritarrei eskubide eta askatasunak murriztea ahalbidetzen dute (Agamben, 2020; Hobbes, 1651, Aiartzak, 2020, aipatu bezala).

2.1 Helburuak

BIZIPOZAKO elkarreentzat, familientzat zein haurrentzat (eta, finean, guztiontzat) berria zen osasun zein gizarte egoera horrek BIZIPOZA elkarrearen baitan izandako eragina zer-nolakoa izan den aztertzeko, ondorengo helburuak findu ditugu:

- 1) Pandemiak, jada egoera zaugarriaren zeuden haur-kolektiboen eta banako zehatz batzuen eskubideetan izan duen eragina identifikatzea.
- 2) Pandemiaren zehar BIZIPOZAKO elkarrean eginiko lanaren nolakotasunaren berri ematea.
- 3) Bildutako datuak uztartu ostean egoera ikuspuntu holistiko batetik interpretatzea.

3. Ikerketaren muina

Zerrendatu berri ditugun jomugetara heltzeko, metodo ezberdinen bitartez funtzionatu duen ikerketa burutu dugu. Halere, alderdi metodologikoak hobeki ikusteko aukera izango da lehendabiziko azpiatanean. Ondorengo epigrafeetan, aldiz, BIZIPOZAKO haurren egoerari eta elkarrean egitateari dagozkion datuak jarriko ditugu ikusgai. Azkenik, jasotako emaitzetatik abiatutako interpretazioa eskainiko dugu.

3.1 Metodologia

Ikerketa hau BIZIPOZA elkarteko partaide diren beste elkarte eta familien lankidetzarekin batera osatu da. Hori dela eta, haur-kolektibo desberdinetako familiek bizi izan dituzten egoerak, azaltzen dituzten joera orokorrak eta testigantza partikularrak zein izan diren erakutsiko ditugun datuak biltzeko premia sortu zaigu. Hala, ondorengo teknikan oinarritutako metodologia mistoa aukeratu dugu:

- *Elkarrean galdeketa kuantitatiboak*. Elkarte bakoitzari test moduko galdetegi bat bidali zaio, bertako arduradunak edo arduradun-taldeak erantzun dezan. Horren bidez, elkarrean pandemian burutu duten jarduerari buruz galdetu zaie, izan ere, beren

²Byung-Chul Han filosofoa korearrak funtzionamendu sozioekonomiko garaikideak etengabeko *autoerrealizazioa* garamatzala diosku eta, hori, *autoesplotazioarekin* parekatzen du. Honako hau, ziurgabetasunarekin eta norberak bere burua behin eta berriro berrasmatu beharrekin lotuta dago.

ekimenak zuzenean ala zeharka elkarteko partaide diren haurren eskubideetan eragiten du. Laginari dagokionez, orduango 35 elkartetatik 28k erantzun dute.

- *Galdetegi kuantitatiboak senideei.* BIZIPOZAKo arduradunen laguntzaz, galdetegi kuantitatibo bat bidali zaie elkartetako familia partaideei, bereziki, haurren ongizateari eta hezkuntzari lotutako gaiak lantzeko. Guztira 86 familiak erantzun dute.
- *Elkarrizketa erdi-egituratuak zazpi familia zehatzei.* Bizipenak –kasuan esperientzia konkretuak– jasotzeko eta eskubideen arloan bizi izandako egoeretara hurbiltzeko, BIZIPOZAKo arduradunekin adostutako 7 elkartetako kideekin elkarrizketatu gara. Entrebistatutako kideak elkarte hauetako kide dira: AFESTTA, haur eta gazteen Tourette sindromea lantzen duen elkarte; ARNASA, fibrosi kistikoa duten haurrekin lan egiten duen elkarte; BIHOTZEEZ, sortzetiko kardiopatia duten haurren erakundea; GURE SEÑEAK, gaixotasun arraroak edo premia bereziak dituzten haurrekin lan egiten duena; HIRU HAMABI, jasotako garun-kalteak duten umeekin lan egiten duen elkarte; PAUSOKA, premia bereziak dituzten haurrekin lan egiten duena (ikerketa honetan elkarrizketatutako familiako haurrak Garapenaren Nahasmen Orokortua [GNO] du); eta ULERTUZ haur gorren edo entzumen-urritasuna dutenen Bizkaiko elkarte.

3.2 BIZIPOZAKo haurren egoera: senideen erantzunak

Esan dugun bezala, beldurrak gizartea eta harremanak baldintzatu ditu pandemian zehar eta hala erakusten dute elkarrizketek. Bereziki, mendekotasun maila altu bat bizi duen eta arnas arazoak sarritan izaten dituen gaztearen guraso eta GURE SEÑEAK elkarteko kide denak honako hau adierazi zigun:

Pandemia hau zetorrela entzun genuenean, sentitu genuen lehenengo gauza ikara izan zen. Azkenean, arnas sistemari erasotzen dion birus bat zela jakin genuenean argi izan genuen zer egin behar genuen: gure semea babestu.

Semearengan sentitzen zuten babes-beharraren aurrean, familiak erabaki zailak hartu behar izan zituen. Adibidez, aurrez aurreko osasun-kontsultetan eman zen berezko murrizketei, familiak berak ospitalean edo anbulatorioan zituen hitzorduei uko egin behar izana gehitu zaio, hala, prebentzio bat besteagatik trukatu behar izan zuten:

Kontsulta batzuk telefonoz egin ditugu, beste batzuk bertan behera utzi ditugu, eta batzuetan geuk, parez-pareko kontsultak bertan behera uzteko eskatu dugu, egoera ez zelako ospitalera hurbildu eta arrisku hori [kutsatzeko arriskuaz ari da] hartzeko modukoa.

COVID-19aren ondorioei dagokienez, galdetegi erantzun duten familien arabera, pandemiak haurren sozializazioan (%41,7) eta alderdi psikoemozionaletan (%19) eragin zuen gehien. Hala ere, batzuek azpimarratzen dutenez, euren seme-alabek ondorio fisiko-fisiologikoak jasan zituzten (%17,9). Gainerakoek, aldiz, gabezia handiena harreman pertsonaletan ikusi zutela baieztatzen dute (%7,1), baina baita informazioa jaso eta konprentitzeko arloan ere (%3.6).

Elkarrizketan parte hartu duten BIHOTZEEZ eta ARNASA elkartetako familia-kideen hitzetan, esaterako, pandemiaren inpaktu nagusienetako bat sozializazioari eta harremanei dagokiena izan zen. Beren seme-alabak arrisku taldeetan egon arren txertoa jasotzeko aurreneko taldeetan sartu ez izanak haurren zein gurasoen harremanetan eragin zuen:

Bere bizitza soziala eskolan dago. Eskolatik ateratzen garenean ez gara normalean parkera joaten. (BIHOTZEEZ).

Fibrosi kistikoa duten pertsonak arrisku taldeen barruan daude, azkenean arrisku taldeetan sartzen dira, eta hemen ez, beste leku batzuetan txertoa jartzen diete. [...] Hor gaude, sare sozialetan sinadurak betetzen, eta tira, [fibrosi kistikoa lantzen duten] taldeak horrela ibiltzen dira Espainia osoan, baina ez dakit lortuko dugun. (ARNASA)

Era berean, azpimarratzekoa da zenbait zerbitzu jasotzeko eskaerari egindako ukoa dela-eta, egoera fisiko, fisiologiko eta osasuntsuetan ondorio larriak jasan behar izan dituzten haurrak egon zirela. Horietako kasu bat HIRU HAMABIko kide den ama batek azaldu digu, bere alaba arrisku-taldeen barnean zegoenez fisioterapia bezalako ezinbesteko zerbitzuak ukatu baitzizkioten. Hori dela eta, nahi ez zituzten neurriak hartu behar izan zituzten:

Gure alabak mina zuen, minez hiltzen ari zen, eta fisioterapeuta bat etxera bidaltzeari uko egin zioten, COVID-19aren aurrean arrisku handiko pertsona zela esaten zigutelako. Ni zerbitzu

egiten saiatzen nintzen, masajeak ematen, baina ez zuen emaitzarik ematen, eta zentro espezializatu batean sartu behar izan genuen.

Familiatan auto-errealizaziorako joera ere sumatu da. GURE SEÑEAK elkarteko gurasoak adierazi zigunez, bere semearen behar fisiologikoak asetzeko agintea hartzera behartua izan zen eta beren ohiko fisioterapeutarekin ikaskuntza batzuk garatzeko hautua egin zuen:

Gure semearentzat oso onuragarria da fisioterapia apur bat egitea [...] Fisioarekin bideo-dei bat egin nuen eta ea jarraibide emango ziezazkidan galdegin nion, neu ez naizelako fisioa. [...] Egia esan oso erantzun ona izan dugu eta fisioak sarri deitzen dit, bideo-deiak egin ditugu...

Ondorioz, zenbait zerbitzutan gabeziak kausitu dira eta, batzuetan, hutsune horiek birusaz kutsatzeko beldurrak eragindako erabaki propioen ondoriozkoak izan ziren. Horrek haurren ongizate egoeretan eragin ahal izan zuen, izan ere, familien aburuz, ongizatearen zenbait esparrutan pandemiak izan duen inpaktua negatiboa izan dela nabarmentzen da *1.Taulan*. Bertan agertzen diren emaitzek ohartarazten gaituzte ongitasun soziala izan zela kaltetuena, ongizate psiko-emozionalean zein fisikoan emandako ondorioak positiboak ez izan arren. Gainera, ez dugu ahantzi behar dimentsio denak elkarren menpekoak direla.

1. taula. Pandemiak BIZIPOZA elkarteko haurren ongizatearen alderdietan izandako eragina

	Oso negatiboa	Negatiboa	Eraginik ez	Positiboa	Oso positiboa
Ongizate soziala	% 35,3	%42,4	% 14,1	% 5,9	% 2,4
Ongizatea fisikoa	% 17,6	% 42,4	% 29,4	% 5,9	% 4,7
Ongizatea psiko-emozionala	% 29,4	% 38,8	% 21,2	% 8,2	% 2,4
Ongizate materiala	% 14,1	% 14,1	% 54,1	% 12,9	% 4,7

BIZIPOZAKo haurren hezkuntzari edo garapenari eskainitako zerbitzuei dagokienez, adierazi behar da, senideen %29,4k erantzun zuela haurrek edo nerabeek behar zuten hezkuntza jaso dutela. Nolanahi ere, familia ugariaren aburuz, beren seme-alabek ez zuten euren premiei behar bezala erantzun zieten eskola-erantzunik jaso, nahiz eta gutxieneko hezkuntza-erantzuna jaso zuten (%21,2). Gainera, senideen %18k eskola-zereginetan ikasleei lagundu behar izan zieten, haurrei zailtasun erantsiak sorrarazi baitzitzaizkien itxialdian zehar eman ziren heziketa gauzatzeko modu berrien ondorioz. Gainerakoan, familien %12,9k iritzi dute beren seme-alabek ez zutela jaso, behar eta merezi zuten erantzun espezifikoak. Azkenik, %9,4k, digitalizazioaren eta beste neurri batzuen aurrean dituzten berezko zailtasunak zirela-eta, klasearen erritmoa jarraitzeko zailtasunak izan zituela ziurtatzen dute. Ondorioz, senideen %60,6k ikusi du hezkuntzan eta garapenean diharduten erakundeek gabeziaren bat edo beste.

Hezkuntza sistemak konfinamenduan zehar hartu zituen aldaerek kolektibo batzuingan izan zituen ondorioei dagokienez, honela mintzo dira PAUSOKAko eta ULERTUZeko guraso bana:

Irakasleak lanak bidaltzen zizkien konfinamenduan, bera bost urteko haurren klasean zegoenean. Baina etxeko lanak bost urteko neska-mutilentzat ziren, eta gure semearen garapen-maila ez da 5 urtekoa. Nik –irakaslea naiz– prestatzen nizkion ariketak hasieran. (PAUSOKA)

Konfinamenduan, irakaslearen ahotsa zuzenean inplantera [kokleako inplantera] zuzentzen zuen instrumentua falta zitzaion, eskolan geratu zen, eta ikus-entzunezko materialarekin nire semeak informazio asko galtzen zuen. Orain, maskara oztupo handia da: batetik, ahotsa asko iluntzen du; bestetik, ezin ditu ezpainak irakurri, eta oso garrantzitsua da berarentzat, horrekin komunikazioaren portzentaje handia galtzen baitu. (ULERTUZ)

Amaitzeko, haurren garapenaren inguruan ere galdegin dugu, arloaren egoeran aipatutako aurreikuspenak ez baitziren oso positiboak. Emaitza kuantitatiboek erakusten digute, askotan ikastetxeetan emandako eraldaketak zirela-eta, haurren garapen prozesuetan ere aldaerak eman zirela. Familien %28,2k beren seme-alabek eskola-garapenean garapen erritmo berarekin jarraitu zutela ziurtatzen dute, eta %7,1ek erritmo berean jarraitu ez, baina hobera egin zutela dioskute. Edonola ere, parte-hartzaile gehienek (guztira %60,1) arabera emaitzak ez dira positiboegiak izan edo beste zerbait erantzun dute: batzuen esanetan, seme-alaben progresioa geldoagoa izan zen ikaskideena baino (%27,1); beste zenbaitek diotenez garapen prozesua gelditu egin zen (%11,8); azkenen esanetan, aldiz, atzerapausoak eman ziren garapen-bidean

(%21,2). Garapenaren atzerakadari dagokionez, AFESTTA elkarteko senide batek errezitatzen digun kasua esanguratsua iruditzen zaigu:

Gure semea oso gustura [eroso] egon da konfinamenduan, baina harremanak eta sozializazioa direnez bere zailtasunik handiena, atzera egin dugu garapenari dagokionez, eta orain kostatzen zaio etxetik irtetea.

3.3 BIZIPOZA elkarteen jarduna pandemian zehar

Haurren eskubideen eta ongizatearen arloan oparotasuna lortze aldera elkarteek eskaintzen dituzten zenbait zerbitzuek duten garrantzia dela medio, gara pandemikoetan BIZIPOZAKo antolakundeek funtzioa zein izan den ikusiko dugu ondorengo lerroetan.

Itxialdiaren gogorrean, elkarteek %17,9k jarduera kasik geldirik utzi zuen; galdetuen %35,7k jarduera nabarmen murriztu zuen, nahiz eta aldizkatze jakin batzuk bilatu zituzten; %21,4k adierazi du lanean jarraitzeko aldizkatzeak jarri zituztela martxan, nahiz eta bere jarduerak neurri batean behera egin zuen. Aitzitik, erakundeek %14,3k intentsitate berarekin jarraitu zuten lanean, baina, egoera berriaren aurrean, estrategia berriak abiarazi behar izan zituzten. Alta, 2021eko apirilean, erakundeek %14,3k maila aurre-pandemikoetan ziharduten, eta erdiek (%50) berretsi dute, izurritea iritsi aurreko jarduera baino txikiagoa izan arren, aurrez aurreko edo online erantzuna eskaintzen zizkieten hartzaileei. Aitzitik, erakundeek %10,7k sareko zerbitzuak baino ez zituzten ematen, eta beste horrenbestek geldirik zirauten.

Haurren beharren erantzunari dagokienez, elkarte gehienek (%39,9) ikusi zuten beharrezkoak pandemiaren aurreko berberak ziren, baina behar horiei behar bezala erantzuteko legezko oztopoak aurkitu zituzten. Alabaina, hainbat erakundetako hurrengan premiak handitu egin ziren edo COVID-19ak eragindako behar berriak sortu zitzaizkien, baina lege berriek sorturiko mugak aurkitu bazituzten ere, haurren beharrei erantzun zieten (%28,6). Kasuen %14,3k, ordea, ziurtatzen du elkargoa ez zela gai izan birusak sortutako premia berriei erantzuteko, eta, beste %14,3k dio, birusaren aurkako neurrien oztopoak gehitu zitzaizkiela COVID-19ak berak sortu zituzten premia berriei; hala, beren erantzun-ahalmena murriztu zen.

BIZIPOZAKo elkarteek itxialdian zehar egin zuten lana izaera psiko-emozionaleko esku-hartzeetan (%50) oinarritu zuten gehienbat, baina gizarte esparruko esku-hartzeetan ere ez ziren urriak izan (%21,4). Hala ere, kasu gutxi batzuetan, erabiltzaileen ongizate fisiko-fisiologikoa (%3,6) eta osasuna (%3,6) sendotzen jarri zuten indarra. “Normaltasun berria” zeritzonaren etorrerak eta zuzeneko zenbait jardueren itzulera, aldiz, egoera psiko-emozionaletara (%32,1) eta sozialetara (%17,9) bideraturiko lanen murrizketa ekarri zuten, baina, aitzitik, elkarteetan egiten den haurren osasunaren aldeko lana nabarmen hazi zen (%17,9).

3.4 Gogoeta eta interpretazioa

COVID-19ak sortutako osasun-larrialdiak, Nietzschek esango lukeen bezala, osasuna “jainko berri” mailara igo zuen (Han, 2017), eta horrek ondorio berriak ekarri zituen haurren eskubideen eta ongizatearen arloan.

Alde batetik, “anticovid” neurriekin birusaren aurkako prebentzioa lehenetsi da, eta, horren eraginez, beste plano batean geratu dira BIZIPOZAKo haurrentzako ezinbestekoak diren zerbitzu batzuk. Are gehiago: zenbait kasutan, neurri horien beste batzuen aldean izan zuten nagusitasunak haurrek jaso beharreko erantzun fisiologikoa, terapeutikoa, pedagogikoa eta medikoa mugatu ditu; eta guzti hori, elkarteetako kide diren haur batzuen osasun-egoeraren nahiz garapenaren inboluzioaren eragileetako bat izan da. Badirudi Castro-k (2021) azaltzen duen eran, oso argi geneukala gaixo egotea zer zen eta zer suposatzen zuen, baina ez genuela hain klaru zer den osasuntsu egotea, koronabirusari aurre egiteko esku-hartzeak sustatu zirenean, ez baitziren beste gaixotasun, premia edo gabezia batzuei erantzuteko neurriak hartu. Badirudi, BIZIPOZAKo haurren beharrak ez zirela izan, *de facto*, pandemian zehar tratatzeko bezain garrantzitsuak.

Bestalde, birusak sorturiko izua izan da, neurri batean, osasunari “jainko berri” zentzua eman diona. Era berean, zerbitzuen eta eskubideen murrizten ondorioz sortutako beldurra izan zen familietan eta elkarteetan ziurgabetasun egoerak sortu zituen. Aintzakotzat hartu beharko genuke, orobat, mehatxu kutsatzailea beste pertsonengan ikusteak dakarrena; oro har, BIZIPOZAKo elkarteetan familien arteko mendekotasuna positibo moduko bat existitzen denez, beren beharrak lankidetzaren eta boluntarioen ekimenarekin ere asetzen baitira (Manterola-

Pavo, 2020). Hortaz, kontaktu zuzen eta fisikoak eragindako ikararen ondorioz (galarazita ere egon zen), elkarkidetzeta eta elkar-laguntza halaberrez urritu zen. Baina ziurgabetasun-garaietan, non, paradoxikoki, maitasun zeinurik handiena segurtasun-distantzia mantentzea bihurtu zen (Žižek, 2020), elkarteek trabak izan zituzten beren hartzaileei eskubideak ahalbideratzeko, beraz, familia barnean esku hartu behar izan zuten umeen ongizate edota segurtasun baldintza minimo batzuk bermatzeko. Ondorioz, senideek eta elkarteek egoerak eskatzen zuenera moldatuz, auto-errealizatzerara behartuta ikusi dute euren burua, eta, horrela, haurren beharrei erantzun diete neurri batean.

Gainerakoan, eskubideen alorrean murgilduz gero, situazio pandemikoa zela-eta hartutako erabaki politikoaren ondorioz, administrazio publikoa eskubide hitzarmenei behar bezala atxikitzeko gai izan ez zenaz ohartu gara. Halaber, familia batzuek eginiko nahitaezko hauturen batek ere haurren eskubideen urraketan eragin zuen eta, situazioak eraginda, elkarteek ez zuten haurren eskubideak betetzeko beti bezainbesteko ahalmen izan. Hala, aztertutako kolektiboetan, UNICEF Euskal Herriko Batzordeak (2019) azaltzen dituen 1989ko HEH formulatutako dretxoekiko galera esanguratsua ere nabarmendu da. Hona hemen adibide garbi batzuk: haurren interes gorenean (3.art.), autodeterminaziorako eskainitako espazio murrizten ondorioz; haurren biziraupenerako eta garapenerako eskubidea (6.art.) ere murriztu zen, zenbait kasutan hezkuntza eta osasun arretan egon ziren tira-birek baldintzatuta; gurasoengandik urrun ez egoteko eskubidea (9.art), etxean zerbitzuak kentzeak haurra zentro espezifiko batean ingresatzeko erabaki-hartzean eragin zuela ikusi baitugu; fisikoki eta mentalki ezinduak diren haurrei eman beharreko laguntzak (23.art.) ere behera egin zuen, zerbitzu espezifiko anitzek – hala nola, elkarteek eta hezkuntza instituzioek– indarra galdu baitzuten; osasunerako eta arreta medikorako eskubidea (24.art.), kurioski, pandemia batean mugatuta ikusi zen, birusak zentro medikoetan izan duen gehiegizko protagonismoak beste gaitz eta behar batzuk bazterreratu baitzituen; hezkuntzarako eta haren helburuetarako eskubideak (28.art. eta 29.art.), egoerak hala eraginda, erabat urratu ziren, familien aburuz ikasle gehienei ez baitzitzaien behar eta merezi zuten hezkuntza-erantzuna eman; eta jolaserako eskubidea (31.art) ere ahuldu zen, birusak harremanetan izan zuen eraginaren ondorioz.

Azken buruan, Nerea Lasok (2021) BIZIPOZAKo minbizia duten haurren egoerari buruzko ikerketa batean adierazten duen bezala, kolektibo batzuek bazekiten zer zen, esaterako, “auto-konfinatuta” egotea eta haien ondorioak jasatea beste eskubide batzuetan. Hortaz, eskubide urraketa batzuk ez dira pandemiak eragindakoak; bai, ordea, birusak agerian-edo utzitakoak.

4. Ondorioak

Laburki ixteko, esan, pandemiaren zuzeneko zein zeharkako eraginengatik, hainbat elkartek beren ohiko egitate erritmoan jarduteko ezintasuna adierazi duela. Horrek, haurren eskubideen beharrezko zeresana izan du, BIZIPOZAKo haurren (eta familien) dretxoak betetzeko gakoetako bat osatzen baitute erakundeek. Alabaina, eskubide urraketak ikusgai jarri diren arren, ez dira berriak: aurretik kaltetutako eskubideen murrizketa dimentsionatua da eta hori da, hain zuzen ere, ume zaugarrienen ongizaterako, bizi-kalitateko eta inklusiorako aukerak oztopatzen dituenak. Adibide garbia da talde batzuentzat ohikoak ziren segurtasun neurriak, biztanleria orokorrak "ondorio pandemiko" modura hartzearena. Konklusio gisa, beraz, gizartetik zein instituzioetatik gehiengoaren eskubideak ez ezik, gutxiengo biztanleria kaltebera ere babestu behar dugula uste dugu, gertakari sozial latzenetan kaltetuenak ere eurak izan ohi baitira.

5. Aurrera begirakoak

Aurrerantzean, BIZIPOZAREkin lankidetzan burututako ikerketak ahalik eta gehien zabaltzen jarraitzea da asmoa. Azkenean, BIZIPOZARENtzat zein eta bertako elkarteentzat euren lana eta premiak plazaratzea eta gizartea sentsibilizatzea funtsezko alorrak dira. Bada, gure xedeak ezin du BIZIPOZARENtzat aldendu, funtsean, eurak baitira lan honen gisako ikerketak bultzatzen dituztenak eta, hala, beren elkarteetako beharrak identifikatuz, hauek transmititzeko eta gizarteari jazoeren berri ematen dietenak. Hortaz, etorkizunean, berekin lanean jarraituko dugu, sortzen diren premien eta arazoaren ikerketak ahalik eta eremu gehienetan helarazten.

6. Bibliografia

Agamben, G. (2020). La invención de una epidemia. G. Agamben, S. Žižek, F. Berardi, S. López-Petit, J. Butler, J. A. Bandiou, et al. (2020). *Sopa de Wuhan: Pensamiento contemporáneo en tiempos de pandemias* (orr.17-19). ASPO.

- Aiartza, U. (2020). Covid-19a, mundua eta gu. In Telesforo Monzon Euskal herrigintza Laborategia (Arg.), *Covid-19 eta ondoren zer?* (orr. 31-38). Elkar.
- Alba, L., Cuns, X., Abella, S., & Llano, J. (2019). *Tercer Sector de Acción Social, Movilización Social y Voluntariado*. EAPN-ES eta Plataforma de Voluntariado de España.
- Bauman, Z. (2010). *Tiempos Líquidos. Vivir en una época de incertidumbre*. Tusquets.
- Cáceres-Muñoz, J., Jiménez Hernández, A. S., eta Martín-Sánchez, M. (2020). Cierre de escuelas y desigualdad socioeducativa en tiempos del covid-19. una investigación exploratoria en clave internacional. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 9(3), 199-221. <https://doi.org/10.15366/riejs2020.9.3.011>
- Carli, S. (1999). La infancia como construcción social. S. Carli (Arg.), *De la familia a la escuela. Infancia, socialización y subjetividad-en* (orr.11-36). Santillana.
- Castro, E. (2021eko urriak 8). *Ernesto Castro en la Uni de Otoño de Podemos* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=AJ5JdBfgonc>
- UNICEF Euskal Herriko Batzordea (2019). *Haurren Eskubideei Buruzko Hitzarmena*. UNICEF.
- Dávila, P., Naya, L.M., & Altuna, J. (2014). Los derechos de la infancia y la construcción de la ciudadanía en América Latina. *Estudios do Século XX*, (14), 16-32.
- Espinosa, M. A. (2020). Covid-19, educación y derechos de la infancia en España. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 9(3e), 245-258. <https://doi.org/10.15366/riejs2020.9.3.013>
- 3/2015 Legea, urriaren 9koa, Gizarte Ekintzako Hirugarren Sektorearena. *Boletín Oficial del Estado* [BOE], 243 (*euskarazko gehigarria*), 2015eko urriak 10ekoa. <https://www.boe.es/>
- Han, B.C. (2017). *La sociedad del cansancio* [2. argitalpen luzatua]. Helder.
- Hirugarren Sektore Sozialaren Euskal Behatokia (2020). *Covid-19aren eragina Euskadiko Hirugarren Sektore Sozialeko erakundeetan. Lehen txostena* [1. informea]. Eusko Jaurlaritza.
- Laso, N. (2021). Covid-19ak minbizia duten haurren eta haien familiengan izan duen eragina eta horiek garatu dituzten egokitze estrategiak: Aspanogi eta Aspanovas elkarten kasu azterketak [Master Amaierako Lana]. UPV/EHU.
- Lizondo-Valencia, R., Silva, D., Arancibia, D., Cortés, F. & Muñoz-Marín, D. (2021). Pandemia y niñez: efectos en el desarrollo de niños y niñas por la pandemia covid-19. *Veritas & Research*, 3(1), 16-25
- Manterola-Pavo, P. (2020). *Bizipoza Egitasmoa: Euskal Herriko haurren eskubideak gizarte eta hezkuntza ikuspegi batetik*. [Master Amaierako Lana]. UPV/EHU.
- Massó Guijarro, E. (2021). Infancia y pandemia: crónica de una ausencia anunciada. *Salud Colectiva*, 17(e3033), 1-12. <https://doi.org/10.18294/sc.2021.3303>
- Merino, L. & Romeo, Z. (2020). Las organizaciones del Tercer Sector Social de Euskadi ante la crisis de la covid-19. *Zerbitzuan*, (72), 91-104. <https://doi.org/10.5569/1134-7147.72.07>
- Quezada-Scholz, V. E. (2020). Miedo y psicopatología la amenaza que oculta el covid-19. *Cuadernos de neuropsicología*, 14(1), 19-23.
- Romeo, Z., López-Arostegui, R., Castillo, R. & Fernández, I. (2012). *Acción Social de Bizkaia: construyendo alternativas solidarias desde el territorio*. Bizkaiko hirugarren sektorearen behatokia.
- Schalock, R. I., & Verdugo, M. (2007). El concepto de calidad de vida en los servicios y apoyos para personas con discapacidad intelectual. *Siglo Cero: Revista Española sobre Discapacidad Intelectual*, 38(4)(224), 21-36.
- Subirats, J., Alfama, E., & Obradors, A. (2009). Ciudadanía e Inclusión Social Frente a las Inseguridades Contemporáneas. La Significancia del Empleo. *Documentos de Trabajo Fundación Carolina*, (32), 133-142.
- Žižek, S. (2020). *IZUrriA! Covid-19ak mundua astindu du*. Txalaparta.

7. Esker onak eta aipamenak

Eskerrik asko, BIZIPOZA elkarteari, beren inizatibaz burututako lan batean parte egiteagatik. Esker mila UEUri BIZIPOZAREN gaineko ikerketa bat euskaraz publikatzeko eman diguzuen aukeragatik, euskara baita hizpide dugun elkarteak darabilkien eta 36 elkarteak batzen dituen hizkuntza. Eskerrak, bihotz bihotzez, BIZIPOZA komunitatea osatzen duen orori, haur, gazte, senide eta boluntario guztiei, horren zailak diren eta hainbeste eskatzen duten laboreetan gogoz jarduteagatik. Baina, esker onak, bereziki, agenda beteta izanda ere, galdetegiak eta elkarrizketak erantzuteko prestu agertu zareten guztioi. Munduak guztiontzat beharko lukeela sinesten dutenei eta ekintza horretan dihardutenei.